

Sınıfımızın atası Babailer

Oya Hisarlı'nın yazısı, tanrıyı insanda arayan, 751 yıl önce buna uygun bir dünyayı kurmak amacıyla yola çıkan Babai hareketini anlatıyor. Babailiğin Bektaşilikle olan bağına vurguluyor.

Türkiye işçi sınıfının Zonguldak madenci tümenleri, bu yılın ilk günlerinde, düzene karşı duydukları derin öfkeyle Ankara'ya doğru yürüyüşe geçtiklerinde yeri göğü inlettiler, burjuvaziye derin korku verdiler. Bundan 21 yıl kadar önce, 15-16 Haziran 1970'te de egemen sınıfı titretmiş olan işçi sınıfımızın bu yürüyüş ve başkaldırı geleneği, ona atasından mirastır. Türkiye işçi sınıfının atası, hiç kuşkusuz, Anadolu tarihinin gördüğü ilk ve en büyük halk hareketini oluşturan Babailer'dir.

Anadolu'nun emekçi halkı, bundan yedi buçuk yüzyıl önce, 1240 yılında, Amasya, Tokat, Çorum, Sivas, Yozgat, Maraş, Adıyaman, Kefersud, Malatya ve Elbistan'ı içine alan bölgelerde *siyasal iktidarı* ele geçirmek amacıyla zamanın yönetimine karşı ayaklanma başlattı.

O yıllarda Anadolu'da tam bir yıkılış ve yeniden kuruluş süreci, karışık bir dönem yaşanmaktaydı. Büyük Selçuklu devleti yıkılmış, Anadolu'da Anadolu Selçuklu devleti kurulmuştu. Haçlı Seferleri, Moğol akınları vardı. Anadolu'nun göçerleri, hepsi de siyasal-ekonomik baskı, zulüm, talan getiren bu akınlardan korunmaya çalışıyorlardı. Bu süreçte halk, *dinsel görünümü* liderler çevresinde örgütlendi.

Halkın öncülüğünde birleştiği liderlerin başında *Baba İlyas Horasani* geliyordu. Onun müridlerinden *Baba İshak* da, kısa zaman içinde halk üzerinde büyük saygınlık kazandı. Bu iki dervişin etrafında toplanarak egemen sınıfa başkaldıran yığınlar, tarihte *Babailer* denilir. Onların başlattığı ayaklanma, Anadolu tarihinin gördüğü ilk ve en büyük halk hareketiydi.

Batınlık, "doğu toplumculu-

ğu" demekti. Amacı, insanların eşitliğini, kardeşçe yaşamalarını sağlamak, özel mülkiyeti kaldırmak ve insanlar arasında ortaklığı kurmaktı. Bazı Batılı tarihçilerin de ortaya koyduğu üzere, Batınlık *yeryüzünde devrimi* öngörüyordu. Babailik, bu devrim düşüncesinin Anadolu'da yankılanmasıydı.

Bu yüzden egemen sınıf, mistiklere ve de özellikle onun Batınlık adı altında toplanan koluna bir tehdit olarak bakıyordu. El-Gazali Batınlılar için şöyle diyordu:

"İslah olmalarına olanak yoktur, onlarla tartışıp akıl öğretmek anlamsızdır, o bakımdan kan dökülüp köklerini kazımak lazımdır. Şimdiki hükümdarlar için, onların kanını akıtmak ve dünyanın çehresini onlardan temizlemek ve tüm bunları en büyük görev bilmek zorunluluktur. Hadis, allahı kanıt göstererek yapamadığını, kılıç ve mızrakla yapar." (Aktaran, E. Werner, *Büyük Bir Devletin Doğuşu, Osmanlı Feodalizminin Oluşma Süreci*, İstanbul 1986)

Babailer, İslama karşı "uç görüşler savunuyor", toplumsal ilişkileri değiştirmeye çalışıyorlardı.

"Babailer, ... *anti-feodal, eşitlikçi, ihtilalcı köylü ideolojisi (köylü sosyalizmi)* yaratılar.

"Göçebe topluluklar için tüm doğa gibi, toprak da insanın ortak kullanımı içindir. Toprağın mülkiyetiyle ilgilenmez, yılın değişik aylarında değişik toprakları kullanırlar. Göçebe toplulukların ekonomik ilişkileri içinde yeniden üretilen şey sürüdür, dolayısıyla mülkiyet yalnızca hayvanlara geçerlidir o da ortaklıktır. İşte Babailerin, Türkmen göçerler arasında olağanüstü etkin olabilmelerinin kilidi, onların *ortak mülkiyet sistemi* isteyen, dolayısıyla toprakta mülkiyeti reddeden fikirleridir." (R. Yürükoğlu, *Okunacak En Büyük Kitap İnsandır, Alev Yayınları, İstanbul, Şubat 1990*)

Babailer etnik, dinsel bir akım değil, içinde her halktan, her dinden insan bulunduğu,

Babailer egemen sınıfın güçlü ordularını tam 12 kez yenilgiye uğrattılar.

etkisi yalnızca Türkmenler arasında değil, Kürtler, Ermeniler, Hristiyanlar arasında da yankılanmış olan bir harekettir. Onlar, emekçiden yanaydılar, onlara göre tüm insanlar din ve ırk farkı gözetilmeden eşit haklara sahipti.

Böyle olduğu için, egemen sınıflardan, onlara yararlanmaya çalışan orta sınıf kesimlerinden büyük tepkiler aldılar. Örneğin, Babailerin dine (İslamiyete) karşı tutumu, anti-feodalciği en başta Mevleviliğin düşmanlığını kazandı. Ama öte yandan Babailik bize, 33 yılın şiddetli sınıf kavgalarının içinde biçimlenen hümanizmi, kolektivizmi, Alevilik-Bektaşilik gibi eşsiz bir mirası bıraktı.

Babai ayaklanması, 1240 yılında, Anadolu Selçuklu devletinin toprak sisteminin çözüldüğü ve ekonomik durumun kötüleştiği, iktidarı yoksul köylü ve göçerler arasında sınıf kavgasının şiddetlendiği bir ortamda patlak verdi. Selçuklu devleti ile Babailerin ilk açık karşılaşması, Sultan II. Gıyaseddin Keyhüsrev'in Baba İlyas'ın üzerine saldırmasıyla başladı. Baba İlyas bu saldırıdan kurtuldu ve Amasya kalesine sığındı. Durumu öğrenen müridi Baba İshak,

Adıyaman'da ayaklandı.

Ayaklanma, kısa zamanda tüm Anadolu'ya yayıldı. Ayaklanan halk, Kefersud, Gerger, Samsat, Kahta, Adıyaman'ı eline geçirdi. Malatya subaşı Muzafereddin Alişir'in ordusunu iki defa bozguna uğratarak Sivas'ı ele geçirdi. Amasya'ya yöneldi. Ancak, kente onlardan önce varan Selçuklu ordusu, uzun çarpışmalar sonunda Amasya'yı ele geçirdi ve Baba İlyas'ı astı.

Liderinin öldürülmesi, Babai ayaklanmasını durduramadı. Tam tersine, öfke dolu halk, Amasya üzerine saldırdı, kenti Selçuklulardan aldı. Baba İlyas'ı asan Armağan-Şah öldürüldü.

Kırşehir Malya Ovası'nda toplanan ayaklanmacılara, bu kez Selçuklu'nun paralı askerlerden oluşan ordusu saldırdı. Ordudaki Türkmenler ayaklanmacılara karşı saldırmak istemeyince paralı Frank askerleri ön saflara yerleştirilerek saldırıya geçildi. Babailer yenildiler, Türkmenlerin büyük bölümü kılıçtan geçirildi. Baba İshak öldürüldü.

Malya yenilgisi ayaklanmanın sonu olmadı. Birçok Babai Rumeli'ye, Dobruca'ya geçtiler ve burada, 1263 yılında Sarı Saltık liderliğinde bir koloni kurdular. İlk ayaklanmanın ba-

şlamasından 33 yıl sonra, 1273'te, bu kez Baba İlyas'ın oğlu Muhlis Paşa, Konya civarında babasının öğretilerine sadık kalarak ayaklandı.

Karşı karşıya kaldıkları Selçuklu ordusunu 12 kez yenilgiye uğratan, Anadolu'yu kökünden sarsan Baba İlyas'ın izleyicileri (bunlar arasında Hacı Bektaş Veli, Sarı Saltık, Barak Baba'yı sayabiliriz), *Abdalan-ı Rum* adıyla anıldılar, Baba İlyas'ın düşüncelerini yaydılar. Baba Resul'un (Baba İlyas'ı halk o kadar seviyordu ki, ona bu adı vermişti) müridi Hacı Bektaş Veli, Babailiğin Anadolu'da Bektaşilik adıyla devamını sağladı.

Halk düşmanları, günümüze kadar gelen Bektaşilik felsefesi ile ilgili olarak yanlış bilgiler yaymaya çalışıyorlar. Bunların başında, Hacı Bektaş'ın Baba İlyas'ın müridi olmadığı, Yesevi tarikatına bağlı olduğu yalanı ve Hacı Bektaş'ın Baba İlyas'ın müridi olduğunun utangaç bir şekilde kabul edilip ama isyana katılmadığının vurgulanması geliyor. Haksızlıklara karşı gözünü kırpmadan savaşmış olan Babailerle Bektaşiliği birbirine bağlamamak için özel bir çaba var.

Bu iddialar doğru değildir. Hacı Bektaş'ın Baba İlyas'ın müridi olduğunu kanıtlayan bir çok tarihsel kanıt vardır

Babailer batınlığın (mistisizmin) temel görüşlerinden biri olan *enel-hak'ı* (ben hak'ım) benimliyorlardı. Suriyeli Sibte İbn El-Cevzi, Baba Resul'un "Allahın başka tanrı yoktur ve Baba Allahın arkadaşısıdır" diye peygamberliğini ilan ettiğini söyler. Gerçekte bu felsefe, tanrıyı insanda arar ve bunun tüm insanlar için geçerli olduğunu savunur. Bektaşilik'te de aynı inanç vardır.

Babailer ile Bektaşilik arasındaki bir fark şudur: Babailik İslamiyete doğrudan karşı çıkmış ve "İslamiyete karşı halk düşüncesini örgütleyen" bir hareket olarak tarihe geçmiştir. Bektaşilik, Babailiğin devamı olarak, namazı, camisi, şeriati, orucu olmayan, İslamın yasakladığı felsefe ile yoğrulmuş, ama bunu ince İslam örtüsü altında yapan öğretilerdir. Öğreti ayındır. Zorbalığa karşı ezilen halkların öğretisi.

Türkiye işçi sınıfı, yedi buçuk yüzyıl önce Anadolu'da fırtınalar estirmiş böyle bir ataya, böyle bir mirasa sahip